

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyễn Khuê

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Mùa Xuân không th< không nói đ< n hoa, b< i l< "Xuân đáo bách hoa khai", Xuân là mùa trăm hoa đua n<, trăm hoa khoe s< c. Mùa H< thì nóng b< c, hai mùa Thu và Đông thì l< nh l< o, ch< mùa Xuân < m áp m< i thích h< p v< i hoa. Cùng chia s< quan ni< m < y, Nguyễn Trãi (1380-1442), m< t nhà th< s< ng hòa mình v< i thiên nhiên hoa c<, đã ca ng< i v< đ< p c< a hoa xuân:

Ba tháng h< thiên bóng n< ng dài

Thu đông l< nh l< o c< hòa hai

Đông phong t< h< n tin xuân đ< n

Đ< m < m nào hoa ch< ng t< t t< i.

(Xuân hoa tuy< t cú, bài 1)

Đông phong không ph< i là gió mùa Đông, mà là gió t< ph< < ng Đông th< i đ< n, t< c gió xuân. Theo vũ tr< quan c< a ng< < i Trung Qu< c, mùa Xuân thu< c hành m< c, < v< ph< < ng Đông.

Xuân v< đem theo c< trăm hoa v< i nh< ng dáng v< và màu s< c khác nhau, nh< ng đ< < c cho là hoa c< a mùa Xuân thì ch< có đào và mai. < đây ch< xin nói v< hoa đào.

M< i năm, hoa đào l< i tr< v< v< i t< t c< v< th< m t< < i m< n m< n v< n có c< a nó gi< a khi tr< i đ< t sang xuân:

M< t đóa đào hoa khéo t< t t< i

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguy&n Khu&
Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Cách xuân m&n m&n th&y hoa c&i.

Nguy&n Tr&i

(Đào hoa thi, bài 1)

Ng&i x&a coi đào là loài cây v&n th&ng gi&i, tr&ng t&i v&n đào c&a Tây V&ng M&u. Theo Hán V& s&, Tây V&ng M&u tr&ng đào ba ngàn năm m&i ra qu& m&t l&n. Đông Ph&ng Sóc ba l&n đ&n ăn tr&m đào, Tây V&ng M&u gi&n, đ&ng ông xu&ng c&i tr&n. Trong Qu&c âm thi t&p c&a Nguy&n Tr&i, Đào hoa thi là chùm th& v&nh hoa đào, g&m có sáu bài th&t tuy&t, thì h&t ba bài có nh&c t&i chim xanh (s& gi& c&a Tây V&ng M&u), Dao Trì, Tây V&ng M&u và Đông Ph&ng Sóc. Trong Truy&n Ki&u, Nguy&n Du dùng đ&n tích này đ& vi&t câu:

V& chi m&t đ&a yêu đào,

V&n h&ng chi d&ng ngăn rào chim xanh.

Đào yêu (đào t& m&n m&n) l&i là tên m&t bài th& trong Kinh Thi.

Đào Ti&m (365-427) đ&i T&n vi&t bài Đào hoa nguyên ký k& chuy&n m&t ng&i đánh cá đi l&c đ&n su&i Hoa Đào, vào đ&ng Đào Nguyên(1), g&p con cháu nh&ng ng&i l&nh n&n đ&i T&n s&ng & trong đó; ng&i &y l&u l&i vài ngày r&i ra v&, sau tr& l&i thì không tìm th&y ch&n cũ. Bài ký n&i ti&ng &y đã t&o nên m&t màn s&ng khói huy&n &o v&ph& đ&ng Đào Nguyên, khi&n n&i đó đ&i v&i ng&i đ&i tr& thành m&t cõi tiên và cây đào cũng tr& thành m&t loài cây đ&c tr&ng c&a cõi tiên. Chùm th& c&a Tào Đ&ng th&i Văn Đ&ng (836-905) nói v& L&u Th&n và Nguy&n Tri&u vào núi Thiên Thai(2) hái thu&c, g&p tiên n&, k&t duyên v& ch&ng, & đ&c n&a năm thì nh& nhà, t& gi& tiên n& xu&ng núi; sau mu&n tr& l&i Thiên Thai nh&ng không nh& đ&ng. Chùm th& g&m có năm bài th&t ngôn bát cú, ba bài trong s& đó có nói t&i hoa đào. Hay nh&t là hai câu cu&i bài Tái đ&ng Thiên Thai:

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyán Khuá

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Đào hoa là u tháy y nhiên tái

Bát kián đáng thái khuyán táu nhân.

(Nác ván êm trôi, đào ván ná

Đâu ngái thuá y chuác ly bồi?)

Trán Tráng San đách

Hai câu thá khép lại cõi tiên mà ngái thá tác, nhá tián duyên, chá có thá đát chân đán mát lán.

Nguyán Bánh Khiám (1491-1585) ván háa đáo cũng cho ráng đáo là giáng cây xuát xá tá cõi tiên:

Tiên thá tháy táng quán lý tài?

Háo xuân nhát đá háo háa khai.

(Đào hoa thi)

Cây tiên bên quán bái ai tráng?

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguy&#n Khu&

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

M&#i đ&# xu&#n v&# r&# c r&# b&#ng.

Nguy&#n Khu& đ&# ch

Theo Nguy&#n Tr&#i, mùa Xu&#n đ&# p nh&# t hoa đ&#o:

Kh&#i đ&#&#ng hòa há có t&# ai

N&#ng m&# t hoa này nh&# n m&# i loài.

(Đào hoa thi, bài 4)

Tr&#&# c kia, m&# t cảnh đ&#o th&# m, m&# i đ&#i câu đ&#i đ&# và vài c&# p bánh ch&#ng xanh là cái T&# t đ&# c tr&#ng &# mi&# n B&# c n&#&# c ta. Ngày T&# t mà thi&# u m&# t trong ba th&# &# y thì h&#&#ng v&# T&# t không tr&# n v&# n. Vào đ&# p Xu&#n v&#, các ông đ&# &# nhà qu&# ra ch&# vi&# t câu đ&#i T&# t đ&# bán, t&# o thành hình &# nh quen thu&# c m&# t th&# i:

M&# i năm hoa đ&#o n&#

L&# i th&# y ông đ&# già

B&#y m&# c tàu gi&# y đ&#

Bên ph&# đ&#ng ng&#&# i qua.

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyễn Khuê
Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

(Ông đ - Vũ Đình Liên)

Ri Nho h c suy tàn, ch Hán cũng suy tàn theo. S ng i bi t ch Hán ngày m t ít đi. Câu đ i đ ngày T t cũng theo th i gian mà bi n m t, ch còn i cảnh đào và bánh ch ng.

Nh ng t i sao ngày T t m i ng i đ u ch ng cảnh đào trong nhà? Tr c h t, m t cảnh hoa đào t i th m không ch làm cho nhà c a thêm ph n đ p đ và m cúng trong nh ng ngày đ u năm, mà màu đ nh t c a nó còn t ng tr ng cho nh ng đ i u t đ p ng i ta hy v ng s tr thành hi n th c trong năm m i. M t khác, theo sách Phong t c chí, trên núi Đ Sóc ngoài bi n có m t cây đào r t l n, g c cây đào có hai v th n tên là Th n Trà và U t Lũy, cai qu n đàn qu , h qu nào ác h i thì hai v Th n này dùng dây lau trói i, cho c p ăn(3). Vì v y, vào đ u năm ng i ta dùng hai t m ván g đào, trên có vi t tên Th n Trà và U t Lũy, treo hai bên c a đ tr ma qu . nh ng vùng không có cây đào, ng i ta dùng gi y vi t tên hai v th n này dán lên c a. Có th phong t c này đ c cách tân, thay vì treo cảnh đào, ng i ta ch ng hoa đào.

V hoa đào có m t giai tho i th t k thú. Thôi H , nhà th đ i Đ ng, nhân ti t thanh minh đi đ o ch i ngoài thành, th y m t v n đào n hoa r t đ p, li n g c a xin vào th ng hoa. M t cô gái ra m c a h i, r i đem n c m i u ng. Năm sau, cũng vào ti t thanh minh, nhà th i tìm đ n ch n cũ, thì c a đóng then cài. Chàng đ m t bài th c a r i đ:

Đ tích s ki n x

Kh niên kim nh t th môn trung

Nhân di n đào hoa t ng ánh h ng.

Nhân di n b t tri hà x kh ?

Đào hoa y c u ti u đông phong.

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguy&n Khu&

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

D&ch th&:

Đ&ch đ& th&y n& năm tr& c

N& năm ngo& ngày này & c&a trong

M&t ai &ng th&m v&i đ&o h&ng.

M&t ai ch&ng bi&t gi& đ&u m&t?

Nh& cũ hoa đ&o c&t gi& đ&ng.

Nguy&n Khu& đ&ch

M&y hôm sau Thôi H& tr& l&i, nghe trong nhà có tiếng ng&ng&i khóc. M&t ông lão ra h&i có ph&i là Thôi H& không, và cho bi&t con gái c&a ông sau khi đ&c bài th& đ& nh&n đ&i mà ch&t. Thôi H& xin vào kh&n tr&c xác ng&ng&i con gái. L& lòng thay cô gái s&ng l&i. Ông lão cho là hai ng&ng&i có duyên n& v&i nhau, nên g& con gái cho Thôi H&. M&n ý th& t& giai tho&i này, Nguy&n Du t& c&nh Kim Tr&ng tr& l&i ch&n cũ tìm Thúy Ki&u:

Tr&c sau nào th&y bóng ng&ng&i

Hoa đ&o năm ngo& còn c&ng&i gi& đ&ng.

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyễn Khuê
Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Đó là hoa đào trong sinh hoạt của người đời và trong văn chương. Đợi vui nhàn nhàn xuất gia, hoa đào đẹp lắm nhưng qua đó nhận thấy thực tại mà chán ngán. Vì thế, hoa đào thường được dùng trong những câu nói của các vị thiền sư như những công án.

Một vị Tăng hỏi Sư Thầy Trúc Lâm Thiền Nhân Tông (1258-1308) thế nào là "gia phong Phật quá khứ". Ngài đáp:

Vườn rừng vắng vẻ ai xem sóc

Lý tưởng đào hồng hoa tự nhiên.

Vị Tăng hỏi hỏi vị "gia phong Phật hiện tại". Ngài nói:

Gia phong sáng bậc mê yên sớm

Tiên uyển đào hồng say gió xuân(4).

Thiền sư Linh Vân đời Đường nói rằng ngài Quy Sơn Linh Hựu lâu năm không ngắm. Một hôm nhân thấy hoa đào nở mà ngắm đóa, Sư làm bài kệ rằng:

Tam thế phần lại tìm kiếm khách

Không hỏi lúc đi gặp họ ở đâu chi

Từ từng nhợt nhạt đào hoa hờu

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyán Khuá

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Trác chí nhá kim cánh bát nghi.

Dách thá:

Ba chác năm tìm kiám uáng thôi

Máy phen lá ráng lái đám chái

Tá khi chát tháy hoa đào ná

Nghi hoác nhá nay đát sách rái.

Nguyán Khuá đách

Tá Quy Sán xem bài ká, chát ván sángá cáa Sá, tháy khá háp, lián báo: "Tá duyên mà đát ngá, không bao giá lui sát, hãy khéo tá giá gìn". Thián lâm gái chuyán này là "Linh Vân kián đào minh tâm" hoác "Linh Vân đào hoa ngá đáo"(5).

Chuyán ngài Linh Vân tháy hoa đào ná mà ngá đáo trá thành đá tài cho nháng cuác hái đáp giáa các thián sá đái sau. Mát vá Tăng hái Tuá Trung Tháng sĩ (1230-1291) ráng: "Rám rám hoa vàng đáu là Bát nhá" là ý gì? Tháng sĩ không đáp tháng mà hái ngá cá trá lái:

Hoa đào đáu phái bá đá thá

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyễn Khuê

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Sao lĩ Linh Vân nhĩ p đĩ o trảng?(6)

Mĩt vĩ Tăng hĩ Sĩ Tĩ Trúc Lâm: "Ngài Linh Vân khi xem hoa đào ngĩ thì thĩ nào?". Ngài trĩ lĩ:

Tĩ nĩ tĩ tàn theo thĩ i tĩ t

Chúa xuân bĩ hĩ cũng khĩn lĩ(7).

Tũy theo căn cĩ, có ngĩĩ i thĩ y hoa đào nĩ mà ngĩ đĩ o, có ngĩĩ i lĩ i thĩ y hoa đào rĩ ng mà ngĩ. Thiĩn sĩ Thĩ Tuĩn (1079-1234) mĩ t hĩm ngĩ i nhĩ m mĩ t tĩnh tĩ a suĩ t ngày, đĩ n khi ngĩĩ c mĩ t nhĩn lĩn, thĩ y hoa đào rĩ i lĩ tĩ liĩ n ngĩ, bĩ i lĩ thĩ y "đào hoa lĩ n mĩ n" là nhĩ n thĩ c trĩ n vĩ n cáĩ quy luĩ t "sinh, trĩ, đĩ, diĩ t" cĩ a vũ trĩ vĩ n hĩ u:

Chung nhĩ t khĩn thiĩn

Chung nhĩ t khĩn thiĩn bĩ t cĩ đĩ u

Đào hoa lĩ n mĩ n thĩ y đĩi mĩu

Nhiĩu quĩn tĩĩ n hĩ u giĩ thiĩn vĩng

Thĩ u đĩ c lao quan tĩ c tĩĩ n hĩ u.

Dĩ ch thĩ :

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyán Khuá

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Suät ngày nhìn träi

Ngày trän nhìn träi chäng ngäng đäu

Ngäc trông lä tä cánh hoa đào

Che träi quanh bän đäu giäng läi

Chäng vät lao quan chäng chäu nào.

Nguyán Khuá đäch

Xuân là mùa cäa hy väng. Hoa xuân täi đäp đáng yêu. Xuân sang, hãy cùng väi mäi ngäi đón Xuân, vui Xuân và thäng hoa. Nhäng, nhä läi kä cäa Thiän sä Giác Häi đäi Lý nói:

Hoa đäp bän lai giai thä huyän

Mäc tu hoa đäp häng tâm trì.

(Hoa bäm xäa nay đäu huyän o

Đäng näng giä hoa bäm trong tâm)

Hoa Đào Ngày Xuân

Tác Giả: Nguyễn Khuê

Thứ Hai, 26 Tháng 1 Năm 2009 09:18

Có người nói "Xuân đang đến nghĩa là xuân đang qua". Thay "bách hoa khai", không thể không nghĩ tới lúc "bách hoa lìa". Nhưng thực không phải là bi quan, mà là cái nhìn bi quan chông vớ vẩn của họ. Đó chính là giống cặp kính màu hồng cũng như cặp kính màu đen để nhìn xuân, nhìn hoa, nhìn sự vật nói chung bằng đôi mắt của chính mình để ánh sáng của lý duyên khởi duyên sinh.

1. Đào Nguyên: tên núi ở Tây Nam huyện Đào Nguyên tỉnh Hồ Nam (Trung Quốc), địa điểm có đền Đào Nguyên.
2. Thiên Thai: tên núi ở phía Bắc huyện Thiên Thai, tỉnh Chiết Giang.
3. Phan Kế Bính trong Việt Nam phong tục, Sài Gòn, Phong trào Văn hóa tái bản, 1970, tr.39 cũng có chép việc này, nhưng hơi khác với chúng tôi.
4. Xem Thích Thanh Từ, Thiền sư Việt Nam, Thành hội Phật giáo TP.HCM ấn hành, 1995, trang 292.
5. Xem Phật Quang đại từ điển, tr.6939 h.
6. Xem Thiền sư Việt Nam, sđd, tr.251.
7. Xem Thiền sư Việt Nam, sđd, tr.293.